

Katarzyna Janczulewicz

"Bibliotekarz 2.0 : nowe technologie, nowe wyzwania", (red.) Stanisław Skórka, Michał Rogoź, Kraków 2016 : [recenzja]

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 3 (26), 221-227

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWIENIA

Katarzyna Janczulewicz

Zakład Zarządzania Informacją
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: k.janczulewicz@gmail.com

**Bibliotekarz 2.0 : nowe technologie, nowe wyzwania /
pod red. nauk. Stanisława Skórki, Michała Rogoża, współpr.
Ewy Piotrowskiej. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Pedagogicznego, 2016. – 215, [1] s., [1] k. tabl.
złóż. il. kolor. ; 24 cm. – ISBN 978-83-7271-974-4**

Jednym z ważniejszych warunków realizacji trwającego procesu tworzenia społeczeństwa informacji i wiedzy jest wspieranie edukacji, w tym przygotowanie społeczeństwa do umiejętnej selekcji informacji i jej źródeł, krytyczny odbiór przekazów medialnych oraz sprawne posługiwanie się narzędziami działalności intelektualnej – mediami. Nowe technologie informacyjne powodują, że pracownicy bibliotek muszą umieć sprostać nowym wyzwaniom, być pośrednikami pomiędzy użytkownikami informacji a światem nauki. Rola współczesnego bibliotekarza – jego zadania i powinności w zmieniającym się świecie technologicznym – jest istotnym tematem dyskusji zawodowych. Zagadnienie to stanowi przedmiot monografii wieloautorskiej *Bibliotekarz 2.0 : nowe technologie, nowe wyzwania* pod redakcją Stanisława Skórki, Michała Rogoża i Ewy Piotrowskiej. Redaktorzy recenzowanego tomu przedstawili we wstępie szerokie rozumienie określenia „bibliotekarz 2.0”: „Bibliotekarz 2.0 jest etykietą koncepcji łączącą umiejętności praktyczne z wiedzą, jak i gdzie zastosować nowe technologie, aby możliwie najlepiej służyły one użytkownikom i celom biblioteki” (s. 6). Treści, podzielone na 3 bloki tematyczne, koncentrują się na kompetencjach technologicznych bibliotekarzy. Autorzy reprezentujący różne instytuty naukowe i biblioteki akademickie omówili swoje doświadczenia wynikające z wdrażania technologii informacyjnych do bibliotek.

W części pierwszej, *Innowacje w bibliotekach*, zostały zebrane materiały dotyczące mediów społecznościowych wykorzystywanych w bibliotekach oraz ich roli w kształtowaniu usług bibliotecznych. Niemal wszyscy autorzy podejmujący tę kwestię podkreślali znaczenie mediów społecznościowych jako jednego z najważniejszych zjawisk w Web 2.0, wspierającego komunikację poszczególnych społeczności i współpracę między nimi, przedstawiali definicję i typologię social media. Na tę część publikacji składa się 7 artykułów.

W pierwszym, zatytułowanym *Rola mediów społecznościowych w działalności marketingowej bibliotek uczelnianych*, Dorota Rak (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) dokonała analizy znaczenia mediów społecznościowych w działaniach promocyjnych i marketingowych bibliotek. Autorka przedstawiła historię zastosowania marketingu jako umiejętności odczytywania potrzeb użytkowników oraz ewolucję Internetu, który z miejsca informacji stał się miejscem spotkań. Ponadto przeprowadziła cyfrową kwerendę, w której przebadła 97 publicznych szkół wyższych i ich strony internetowe pod kątem dostępności informacji o bibliotece oraz strony internetowe bibliotek i ich aktywność w mediach społecznościowych.

Jedną z najszybszych form mediów społecznościowych, słabo wykorzystywaną w polskich bibliotekach, są mikroblogi. Zagadnienie to omówił Grzegorz Gmiterek (Uniwersytet Warszawski) w artykule *Mikroblog w bibliotecznej praktyce. O czym powinniśmy wiedzieć?* Autor wymienił podstawowe narzędzia i funkcjonalności mikroblogów oraz najpopularniejsze platformy, takie jak Twitter, Blip, Flaker i Edomo. Ponadto zaprezentował proces efektywnego stosowania interaktywnych usług sieciowych i korzyści, jakie biblioteki mogą osiągnąć, włączając się w społeczność sieci internetowej.

Najpopularniejszym portalem społecznościowym jest Facebook, założony przez Marka Zuckerberga w 2006 r. Działalnością polskich bibliotek akademickich na tym portalu zajął się Piotr Milc (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) w artykule *Media społecznościowe jako forma komunikacji bibliotek z czytelnikami na przykładzie portalu Facebook*. Po przedstawieniu historii portalu autor przeprowadził kwerendę cyfrową, w której zbadał treści umieszczane przez biblioteki akademickie w portalu Facebook. W uzupełnieniu podał informacje dotyczące narzędzi pracy na Facebooku – statystyki umożliwiające obserwację reakcji użytkowników portalu na publikowane posty i zdjęcia.

Anna Stach-Siegieńczuk (Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej) i Paulina Bartosik (Zespół

Szkół we Wróblewie, Publiczne Gimnazjum) w artykule *Analiza wykorzystania technologii Web 2.0 na przykładzie wybranych europejskich stron internetowych bibliotek uniwersyteckich* opisały ciekawe badanie webometryczne. Autorki zbadały strony internetowe 20 bibliotek akademickich z 10 krajów, uwzględniając zastosowanie narzędzi 2.0: uczestnictwo w serwisach społecznościowych, możliwość personalizacji strony, prowadzenie platformy e-learningowej, mapy i przewodniki po bibliotece, kanał RSS, podcasty, interaktywne katalogi OPAC. W prezentowanym badaniu zabrakło informacji o kryterium doboru respondentów. Artykuł został uzupełniony o tabelaryczne zestawienie wykorzystywanych narzędzi.

Jednym z głównych zadań bibliotek jest przygotowywanie zasobów informacyjnych. Tę problematykę przedstawiła Urszula Poślada (Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) w artykule *Biblioteka 2.0 narzędziem rozwoju i zmiany relacji społeczności akademickiej wobec biblioteki uniwersyteckiej*. Autorka podkreśliła, że narzędzia 2.0 w bibliotekach nie są kolejnymi gadżetami, a stanowią urzeczywistnienie głównej idei biblioteki 2.0 i nauki 2.0 – wspólnego partnerskiego tworzenia zasobów informacyjnych.

Doświadczenia czeskie w kształtowaniu katalogów OPAC 2.0 zaprezentował Matyáš František Bajger (University Library, University of Ostrava) w artykule *OPAC 2.0 – czego można oczekiwać od użytkownika biblioteki?* Autor zdefiniował pojęcie OPAC 2.0 i porównał je z Web 2.0, dodając, iż OPAC był i pozostanie aplikacją, do której trudno dodawać kolejne funkcjonalności serwisów społecznościowych. Jego zdaniem ideą OPAC 2.0 byłoby efektywne wyszukiwanie informacji w katalogach na podstawie zapytań i zachowań informacyjnych użytkowników. Wśród współczesnych implementacji 2.0 wskazał: systemy oceny publikacji, komentarze, social bookmarking, tagowanie. Ponadto wymienił ograniczenia utrudniające wprowadzenie idei 2.0 do katalogów OPAC: wewnętrzne, po stronie aplikacji OPAC, oraz zewnętrzne, dotyczące użytkowników.

Biblioteki narodowe jako najważniejsze księżnice w poszczególnych państwach stoją na straży dziedzictwa kulturowego. Ich zadaniem jest m.in. rozpowszechnianie i promowanie wiedzy o kulturach narodowych. Temat ten, ukazany przez pryzmat cyfrowej Biblioteki Europejskiej, zbadała Anna Cisło (Uniwersytet Wrocławski) w artykule *Biblioteka narodowa w rozpowszechnianiu wiedzy na temat kultury narodowej – na przykładzie wkładu National Library of Ireland w wirtualną wystawę „Reading Europe: European culture through the book”*. Autorka zanalizowała dobór publikacji z irlandzkiego dziedzictwa kultury, zaprezen-

towanych na cyfrowej wystawie przez istniejącą od 1877 r. National Library of Ireland. Poszczególne dzieła zostały opatrzone komentarzem na temat ich miejsca w kształtowaniu kultury irlandzkiej. Dla A. Cisko wystawa ta nosi znamiona przypadkowości i nie odzwierciedla w pełni kształtowania się irlandzkiej kultury. W artykule wymienione zostały również publikacje z wystawy polskiej.

Druga część recenzowanej publikacji nosi tytuł *Współczesne formy edukacji – analiza wykorzystywanych technologii w doskonaleniu zawodowym bibliotekarzy i szkoleniu użytkowników* i zawiera 5 tekstów dotyczących kształcenia użytkowników informacji: ich autorów i końcowych adresatów. Autorzy skupili się na omówieniu działań edukacyjnych w reprezentowanych przez nich instytucjach.

Agnieszka Młodzka-Stybel (Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy CIOP-PIB) w artykule *Doskonalenie dostępu użytkowników wyszukiwarki internetowej Google do katalogu bibliotecznego* skupiła się na umiejętnościach informacyjnych użytkowników w kontekście korzystania z katalogów bibliotecznych. Autorka omówiła znaczenie rekordów katalogów bibliotecznych w ogólnodostępnych wyszukiwarkach internetowych na przykładzie wyszukiwarki Google. Wskazała z jednej strony słabe umiejętności wyszukiwawcze użytkowników informacji, z drugiej – potrzebę optymalizacji opisów dokumentów dla uzyskania lepszego pozycjonowania wyników katalogów bibliotecznych w ogólnodostępnym Internecie. Działania poprawiające widoczność katalogów zostały pokazane na przykładzie biblioteki CIOP-PIB.

Temat doskonalenia zawodowego bibliotekarzy i pracowników informacji przedstawiła Małgorzata Stanuła (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) w artykule *Rynek szkoleń dla bibliotekarzy w Polsce*. Autorka przeprowadziła analizę ogólnopolskiej oferty edukacyjnej skierowanej do bibliotekarzy w pierwszej połowie 2013 r. Kwerenda dotyczyła szkoleń, kursów, warsztatów i seminariów, realizowanych stacjonarnie i *online*, przeznaczonych dla różnych grup docelowych. Wyniki badania pozwoliły wyodrębnić głównych organizatorów ofert edukacyjnych i poruszaną tematykę – od merytorycznych aspektów pracy bibliotekarza, przez zastosowanie technologii informacyjnych, po umiejętności miękkie.

Zwiększanie dostępu do usług bibliotecznych omówiła Magdalena Pilińska (Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu) w artykule *Biblioteka mobilna. Działania edukacyjne Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu*. Autorka zaprezentowała podejmowane przez DBP działania integrujące dolnośląskie biblioteki pedagogiczne:

Dolnośląski System Informacji Edukacyjnej wraz z internetową bazą Edukacja, program Dolnośląska e-Szkoła, kształcenie e-learningowe i opracowywany w DBP biuletyn „Dolnośląski Informator Bibliotek Pedagogicznych”. Zwiększają one świadomość użytkowników w kwestii możliwości realizacji potrzeb informacyjnych i edukacyjnych za pośrednictwem biblioteki.

Łukasz Jeszke, Iwona Pujanek i Renata Tomaszczak (Biblioteka Politechniki Poznańskiej) w artykule *Formy kształcenia i transferu wiedzy realizowane przez pracowników Biblioteki Politechniki Poznańskiej – stan obecny i perspektywy* podkreślili znaczenie kształcenia użytkowników informacji. W dydaktyce bibliotecznej, zdaniem autorów, najważniejsza jest wiedza, jak wykorzystać zasoby informacyjne, stąd niezwykle ważne są szkolenia przysposabiające poszczególne grupy użytkowników, uwzględniające ich potrzeby informacyjne. Biblioteka Politechniki Poznańskiej, poza stacjonarnymi szkoleniami, oferuje dostęp do kursów e-learningowych opracowanych dla studentów kolejnych stopni studiów: INFOPROGRAM 1, 2 i 3.

Przegląd narzędzi technologicznych możliwych do zastosowania w edukacji użytkowników bibliotek zawiera artykuł *Przykłady i propozycje wykorzystania nowoczesnych technologii w warsztacie pracy bibliotekarza w aspekcie nauczania umiejętności informacyjnych czytelników na różnych poziomach kształcenia* Marii Bosackiej (Biblioteka Instytutu Pedagogiki, Uniwersytet Wrocławski). Autorka przygotowała charakterystykę usług wykorzystujących technologię Web 2.0: webcasty, podcasty, screencasty, gry komputerowe oraz mobile learning (m-learning) umożliwiające naukę w dowolnym miejscu i czasie.

W trzeciej części publikacji, zatytułowanej *Integracja biblioteki ze środowiskiem akademickim – praktyczne przykłady współpracy bibliotek ze środowiskiem akademickim*, autorzy zaprezentowali praktyczne działania podejmowane przez biblioteki naukowe. W tej części zamieszczono 5 artykułów.

Bożena Bednarek-Michalska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) w artykule *Repozytoria danych badawczych – dlaczego biblioteki powinny je znać?* przedstawiła zasady udostępniania danych surowych oraz możliwości dzielenia się nimi z innymi badaczami. Na gruncie polskim repozytoria danych nie są jeszcze popularne, dlatego dużą rolę mogą tu odegrać biblioteki jako instytucje ukierunkowane na dostarczanie informacji.

Miejsce biblioteki w systemie uczelni omówiła Stanisława Pietrzyk-Leonowicz (Biblioteka Politechniki Lubelskiej) w artykule *Biblioteka a uczelnia – płaszczyzny współpracy na przykładzie Biblioteki Politech-*

niki Lubelskiej. Autorka omówiła strukturę instytucji oraz rolę, jaką odgrywa ona w systemie rozwoju nauki na Politechnice Lubelskiej, w tym oferowane usługi i szkolenia dla społeczności akademickiej.

Zagadnienie open access i jego miejsca w bibliotece uniwersyteckiej zaprezentowały Lidia Mikołajuk i Agnieszka Goszczyńska (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego) w artykule *Rola biblioteki akademickiej w procesie otwierania nauki na przykładzie funkcjonowania repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego*. Autorki naświetliły proces kształtowania idei repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego – od powstania pomysłu, poprzez zaproszenie społeczności akademickiej, po dzielenie się dorobkiem naukowym w ramach otwartej nauki. Głównym zadaniem, jakie stoi przed każdym organizatorem otwartego repozytorium, jest edukowanie uczestników nauki, zwiększanie świadomości korzyści z udostępnienia wyników badań własnych do publicznej debaty.

Tematykę działalności naukowej i edukacyjnej bibliotek językowych podjęła Maria Stachnik (Biblioteka Instytutu Neofilologii – Sekcja Romańska, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) w artykule *Od tradycji do nowoczesności. Biblioteki wydziałowe/instytutowe szkoły wyższej w latach 2000–2013. Nowe wyzwania i działania w bibliotece językowej Instytutu Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego*. Autorka rozpoczęła od rozważań na temat miejsca bibliotek w kontekście zmian prawnych i programowych, dotyczących szkolnictwa wyższego, a także zadań stawianych bibliotekom naukowym w świetle ustawy o bibliotekach z 1997 r. Cele bibliotek, takie jak gromadzenie czy opracowanie zbiorów, a następnie ich udostępnianie, zostały pokazane przez pryzmat dwóch rzeczywistości: analogowej i cyfrowej. Wyzwaniem bibliotek jest hybrydowość – z jednej strony były, są i będą dostępne w świecie rzeczywistym, z drugiej, użytkownicy informacji przenoszą swoją aktywność do świata wirtualnego. Rolą bibliotekarzy i bibliotek jest interakcyjność i obecność tam, gdzie oczekiwałby tego użytkownik informacji.

Warunkiem prowadzenia badań naukowych jest korzystanie z wielu źródeł informacji, często niedostępnych w macierzystej bibliotece. Naprzeciw potrzebom informacyjnym czytelników powinny wychodzić wypożyczalnie międzybiblioteczne, których funkcjonowanie przedstawia artykuł Marzeny Błach (Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) *Działalność Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie*. Autorka dokonała analizy piśmiennictwa dotyczącego wymienionych w tytule instytucji oraz przedstawiła historię Wypożyczalni Międzybibliotecznej działającej przy Bibliotece

Główniej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wskazała typy bibliotek współpracujących z krakowską biblioteką oraz zaprezentowała statystykę realizacji zamówień w ramach wypożyczalni międzybibliotecznych, współpracę z bibliotekami instytutowymi i wydziałowymi, zamówienia krajowe i zagraniczne, tematykę zamówień.

Recenzowana publikacja zawiera szereg tekstów ważnych, rozszerzających pole informatologii o nowe problemy badawcze miejsca bibliotek w świecie wirtualnym. Biblioteki i bibliotekarze, poprzez prowadzenie działalności naukowo-badawczej, a także prac dydaktycznych, informacyjnych i popularyzacyjnych, spełniają istotne zadania wobec nauki i kształcenia. Biblioteki przestają być postrzegane jako elitarne, a ich egalitarność przyczynia się do rozwoju ludzkości.